

Har du set?

Indhold

4	Programmer og initiativer
6	Programmet: Rum for alle
8	Livsrum - Kræftrådgivningen i Herning
10	Streetmekka i Viborg
12	Porten til Ikast - Multihuset Hjertet
14	DRØN på skolegården
16	Programmet: Mulighedernes Danmark
18	Besøgscenter Østerild
20	Lihme medborgerhus
22	Stedet Tæller
26	På Forkant
30	Mulighedernes Land
34	Programmet: Byer for mennesker
36	Vandplus
38	Viborg Baneby
40	Torvet i Nykøbing Mors
42	Torvet i Ikast
44	Bording
46	Holstebro bymidte
48	Campus Struer
50	Programmet: Den levende bygningsarv
52	Viborg Private Realskole
54	Spøttrup Borg
56	Æ Kassehus
58	Tilgængelighed i Viborg
60	Det røde klubhus i Skive
62	Lodbjerg Fyr
64	Mønsted Kalkgruber
66	Nørre Vosborg
68	Vedersø Gl. Præstegård
70	Sea War Museum Jutland
72	Underværker - Ildsjæleprojekter
75	Eksempler på andre Realdania-projekter i området
76	- Ringkøbing K

Forsidebillede:
Thise Bypark

God tur!

Velkommen til denne turguide. Vi håber, at den vil give inspiration til at besøge seværdigheder i Thy, Midt- og Vestjylland.

Fælles for de steder, vi omtaler i guiden, er, at de har modtaget bidrag fra Realdania. Vi støtter hvert år mange hundrede små og store projekter over hele landet. For de fleste gælder det, at uden støtten fra Realdania var de sandsynligvis aldrig blevet til noget.

Realdania er en almennyttig og velgørende forening – det vil sige, at vi arbejder med filantropi. Ordet filantropi stammer fra det græske ord for næstekærlighed. Og nogle steder forklares det som et begreb, der omfatter ”donation af penge, materiel, tjenester, tid eller arbejde til et velgørende formål uden nogen belønning til den, der donerer”.

Realdania bidrager ikke bare med penge – vi bidrager også til de mange projekter med vores viden og erfaringer fra de 16 år, vi har arbejdet med filantropi. Vi arbejder

problemorienteret og dagsordensættende og bidrager sammen med andre til at løse nogle af de komplekse udfordringer i samfundet. Som f.eks. hvordan vi beskytter byer og bygninger mod klimaforandringer.

Realdania blev sat i verden for at skabe livskvalitet gennem det byggede miljø til gavn for alle i Danmark. I praksis betyder det, at vi sammen med en række andre parter – f.eks. kommuner, staten, foreninger, fonde og ildsjæle – arbejder for at udvikle det byggede miljø, der er rammen for vores hverdag. I store og små byer – over hele Danmark. Det handler for eksempel om: Hvordan kan vi udløse det potentielle, der findes i landets yderområder? Hvordan skaber vi ny og større innovation i byggeriet, så det kan bidrage til samfundets udvikling? Hvordan sikrer vi og udvikler den danske bygningsarv? Og hvordan styrker vi de danske byer som en fælles, bæredygtig og oplevelsesrig ramme om menneskers liv?

De mange, meget forskellige projekter og udflugtsmål, som vi beskriver i denne folder, er blot et udvalg af dem, der foreløbig har fået støtte i dette område.

Realdania ønsker rigtig gode ture.

Jesper Nygård
Adm. direktør

Fem filantropiske programmer

Realdania er en forening, der arbejder for at skabe livskvalitet for alle gennem det byggede miljø. Vi arbejder problemdrevet og dagsordensættende med filantropi og bidrager i samarbejde med andre til løsning af komplekse samfundsudfordringer.

Vores filantropiske strategi er udarbejdet på baggrund af et stort analysearbejde, hvor vi har indkredset hvilke markante samfundsudfordringer, der knytter sig til det byggede miljø. Det er sket i tæt dialog med samarbejdspartnere, ledende praktikere, eksterne forskere og eksperter.

På den baggrund er vores filantropiske strategi struktureret omkring fem programmer, der hver omfatter et eller to initiativer. De i alt seks initiativer indkredser de problemstillinger, vi primært prioriterer i vores arbejde. Selvfølgelig er der også plads til den gode idé, der ikke er indrammet af initiativerne, som er vores helt centrale fokus i de kommende år.

Vi arbejder problemdrevet

Det er ikke nyt for os at arbejde med strategiske fokusområder, men især inspireret af de arbejdsmetoder man bruger i nogle af de helt store amerikanske og europæiske fonde, har vi i vores nuværende filantropiske strategi skærpet tilgangen, så vores arbejde kan få størst mulig effekt.

Vi bygger videre på vores styrker og kompetencer med tilføjelse af nye arbejdsformer og et endnu stærkere fokus på at indkredse og løse vigtige samfundsudfordringer og problemer med relation til det byggede miljø, og vi gør det i samarbejde – og i øjenhøjde – med andre. På baggrund af grundige analyser og tætte, vidensopbyggende samarbejder med alle relevante aktører vil vi gerne agere fortalere for en bestemt udvikling. Det er vigtigt for os, at dette altid sker i samarbejde, dialog og netværk, fordi vi sammen kan skabe løsninger, som vi ikke kan hver for sig.

Vi arbejder for at skabe livskvalitet for alle

Vi er en aktiv aktør i samfundet, der – sammen med andre – sætter en dagsorden og skaber udvikling og forandring. De projekter, som vi støtter, skal derfor være med til at understøtte en udvikling, løse problemer og skabe livskvalitet inden for det byggede miljø.

Programmer og initiativer

Rum for alle

Realdania vil bidrage til at styrke fremtidens velfærdssamfund gennem nye og tilpassede indretninger af byer, byrum og bygninger, der tilgodeser sårbare befolkningsgruppers fysiske og mentale sundhed og fremmer social inklusion.

Initiativ: Rum og fællesskaber for ældre

Mulighedernes Danmark

Realdania vil arbejde for, at Danmarks yderområder og landdistrikter også i fremtiden er attraktive steder at bo, drive erhverv og være turist.

Initiativ: Yderområdernes potentialer

Innovation i byggeriet

Realdania vil fremme innovationen i bygge-sektoren for at styrke kvaliteten i de byggede omgivelser, sikre et bæredygtigt miljø og fremme et godt indeklima i vores boliger.

Initiativ: Et godt indeklima

Den levende bygningsarv

Realdania vil være med til at sikre og udvikle den danske bygningsarv, så den kan bevares som en nærværende fortælling om vores fælles historie, danne ramme om nye aktiviteter – og dermed skabe livskvalitet og positiv udvikling i samfundet.

Initiativ: Bygningsarven i landdistrikterne

Byer for mennesker

Realdania vil arbejde for at styrke og udvikle de danske byer i bæredygtig retning med fokus på byen som en fælles, robust og levende ramme om menneskers liv og trivsel.

Initiativ: Klimatilpasning i byerne

Initiativ: Udsatte boligområder i forstaden

Rum for alle

lle

Til trods for at vi har et stærkt velfærdssamfund i Danmark, er der fortsat mange udsatte og sårbare grupper, der er ekskluderet fra at deltage i – og bidrage til – fællesskabet. Det gælder f.eks. ressourcetsvage ældre, psykisk syge, hjemløse og misbrugere samt mennesker, der er ramt af livstruende og kroniske sygdomme.

Vi arbejder for, at vores bygninger og byrum udformes og placeres, så de imødekommer sårbare gruppers særlige behov og understøtter inklusion og sociale fællesskaber. Alle borgere skal have mulighed for at udvikle gode og tætte relationer til andre og for at bidrage i hverdagen med de ressourcer, de hver især har.

Vi vil motivere til nye former for samarbejde, organisering og social innovation for at skabe plads til alle og fokus på borgernes fysiske og mentale sundhed.

”Rum for alle” er et af de fem programmer, som Realdania har som indsatsområde i de kommende år. Under programmet ligger initiativet ”Rum og fællesskaber for ældre”.

Initiativet: Rum og fællesskaber for ældre

I 2040 vil knap en tredjedel af alle danskere være over 60 år. Det skaber et stort pres på den offentlige service og på boligudmarkedet. De mest ressourcetsvage ældre er allerede i dag udfordrede på grund af et stort behov for pleje og hjælp samt en begrænset adgang til boligmarkedet og til sociale fællesskaber.

Vi vil medvirke til at udvikle og udbrede nye boformer og nye rammer for sundhed og fællesskaber, som fremmer livskvaliteten for ældre.

Gennem tværgående samarbejder og eksempelprojekter vil vi skabe nye typer for boligfællesskaber, som også har fokus på ressourcetsvage ældre.

På de næste sider kan du læse om nogle af de projekter i dette område, som er del af programmet ”Rum for alle”.

Kræftrådgivning i gammel patriciervilla

Hernings nye kræftrådgivning – Livsrum – blev indviet i slutningen af marts 2014. Det er et hus, hvor nyt og gammelt møder hinanden på forbilledlig vis. Og et hus, hvor kræftpatienter og deres familie kan finde ro og få hjælp og støtte. Huset er en af syv kræftrådgivninger, som Kræftens Bekæmpelse bygger sammen med Realdania, og det ligger tæt på Herning Sygehus, der også har været involveret i byggeriet. Den tætte placering kan være med til at sikre kræftpatienter et endnu bedre behandlings- og rehabiliteringsforløb.

I Herning er den gamle patriciavilla på Nørngaards Allé 10 bygget om, så den smukke villas karakteristika med parketgulve, stuklofter og franske døre er smeltet sammen med ny arkitektur, der byder på en træningssal beklædt med træ fra gulv til loft, et funktionelt køkken og nye mødesteder. Det er et indbydende hus, der skaber mulighed for at tale - eller bare være sammen.

Hjemlig atmosfære

Hjemlighed er et markant nøgleord for huset. Der er mange ting, der ligner det, som vi kender fra vores eget hjem. Her er en havestue med kurvemøbler og et gammelt kakkeltbord, der er en spisestue med lysekroner og stuklofter. Når man er syg, er det vigtigt også at kunne få luft fra hospitalets kliniske rammer og gå et sted hen, hvor man

bare kan være sig selv i trygge og hjemlige omgivelser.

Formålet med Livsrum – et af de 6 snart 7 nye rådgivningscentre i landet – er at hjælpe mange flere kræftpatienter og deres pårørende, og gerne så tidligt i sygdomsforløbet som muligt. Samtidig skal rådgivningscentrets beliggenhed tæt på sygehuset skabe et tættere samarbejde med sygehuspersonalet. Det handler grundlæggende om, at rådgivningen skal blive mere synlig og mere tilgængelig.

Realdanias ambition med de nye rådgivninger er at kunne hjælpe så mange kræftramte som muligt, men også at det sker i rammer, som bygger på den nyeste viden om arkitekturens – og også naturens – betydning for vores livskvalitet.

Efter opførelsen af de indtil videre 6 nye kræftrådgivningscentre har man kunnet konstatere en stigning i brugere af rådgivningerne på 50% og en fordobling i antallet af frivillige medarbejdere på centrene.

Realdania har støttet Livsrum-projekterne med samlet 50 mio.kr.

**Kræftrådgivningen i Herning
Nørngaards Alle 10, 7400 Herning**

Gang i gadelivet – indendørs

Fra begyndelsen af 2018 kommer der nyt liv i to udtjente industribygninger. I Viborg er det Vestas-bygningen og i Aalborg Kridtsløjfen. Begge steder bliver renoveret og bygningerne omdannet til gadeidrætshuse, såkaldte Streetmekka. De skal tiltrække børn og unge, som har brug for et sted, der er fleksibelt, har plads til alle, og hvor de f.eks. kan dyrke street trial, parkour, skate og street art - eller hvad de nu måtte have lyst til. Byggeriet går efter planen i gang i begyndelsen af 2017.

Som samarbejdspartnere i projektet har Viborg gadeidrætsorganisationen GAME, Realdania, TrygFonden og Nordea-fonden. Konceptet går ud på at omdanne en livløs industribygning til rå gadeidrætsfaciliteter – Streetmekkaer. Målet er at få flere børn og unge til at være aktive på asfalten.

Tag over hovedet

Med Streetmekka Viborg får de unge nu tag over hovedet, og dermed et tilbud om mangfoldige gadeidrætsaktiviteter i alle årets måneder. Der er tale om et godt supplement til det traditionelle foreningsliv og samtidig et stort aktiv for byens skoler, der kan bruge stedet til sociale og fælleskabsopbyggende aktiviteter.

Ifølge GAME er streetkulturen bygget op omkring kreativitet, engagement og en stærk

gør-det-selv mentalitet. Derfor kick-starter GAME etableringen af husene med idéudviklingsworkshops, hvor alle lokale børn, unge, voksne, forældre, foreninger m.v. inviteres til at komme med idéer til, hvilke aktiviteter, faciliteter og værdier lige præcis deres GAME Streetmekka skal rumme. De bedste ideer kommer med i arkitektkonkurrencen.

I Realdania glæder vi os til at se, hvordan de nedlagte industribygninger kan blive et forbillede på, hvordan industriarkitekturen kan sættes i spil på en helt ny måde med innovative faciliteter, der også har et socialt sigte.

Faciliteterne kommer til at koste godt 20 millioner kroner., hvoraf Realdania støtter med ca. 5. mio. kr.

Streetmekka
Nelliikevej 1, 8800 Viborg

Et multihus der bringer folk sammen

På en international skole mødes elever på tværs af kulturer og sprog fra hele verden. Her værdsættes og fejres mangfoldighed. Porten til Ikast / Multihuset Hjerttet der er det nye samlingssted i Ikast skal kunne rumme mange forskellige samfundsgrupper. Både elever og forældre der er tilknyttet International School Ikast-Brande, hvor projektet har sit udspring. Men også foreninger, de foreningsløse, folk på kanten af arbejdsmarkedet og kommunens øvrige borgere.

Multihuset Hjerttet skal indeholde et social-økonomisk gartneri, en rideskole, et multihus og et aktivitetsbånd, der skal løbe rundt om bygningen.

Realdania støtter opførelsen af Multihuset Hjerttet og aktivitetsbåndet med et samlet beløb på 10 mio. kr. Formålet er, at Multihuset Hjerttet og aktivitetsbåndet skal danne de fysiske rammer, der giver plads til, at mennesker kan sameksistere, mødes og skabe relationer.

Plads til mange aktiviteter

Huset kommer til at rumme mange forskellige funktioner. Herunder et multirum der, med flytbare vægge, giver fleksible rammer, så det kan bruges til møder og til undervisning af skolen, foreninger og af Focus, et kursuscenter for ledige og sygemeldte. En sportshal og en multisal kan bruges til idræt, musik og dans, mens refleksionsrummet giver plads til stilhed, fordybelse og religiøse ceremonier. Og så skal der være en administration, en butik og et torv.

I centrum er hjertet i Hjertet: En café og foyer med plads til udstillinger - husets knudepunkt og samlingsstedet for alle dets brugere.

Aktivitetsbåndet skal bestå af mange forskellige delelementer. Blandt andet fodboldbane og løbebane, og faciliteter til at dyrke gadesport som BMX, skateboarding, parkour og klatring. Selv de firbenede venner er ikke forbigået, de kan gå til hundetræning. Alle aktiviteterne,

skolen og Multihuset vil blive bundet sammen gennem stiforløb, så brugerne blive draget mod de udendørs aktiviteter.

Multihuset bliver et markant byggeri, på knap 4000 m², der er tegnet af arkitektfirmaet C. F. Møller.

Bag projektet står også Ikast-Brande Kommune og International School Ikast-Brande, mens Ikast Rideklub og Gartneriet Garland også bidrager. 35 foreninger vil flytte deres aktiviteter til Porten til Ikast.

Multihuset Hjertet / Porten til Ikast 7430 Ikast

DRØN på skolegården

Mange børn rører sig for lidt, og det påvirker ikke alene deres sundhed, men også indlæringssevne, motorik, livsglæde og sociale kompetencer. Kampagnen DRØN på skolegården lagde op til at nytænke og udfordre det traditionelle billede af skolegården, så den indbyder til mere leg og bevægelse.

Målet med kampagnen var at skabe ny viden og konkrete eksperimenterende tiltag, der nytænker og udfordrer det traditionelle billede af skolegården. Tiltag der viser, hvordan skolens udearealer kan indbyde til mere leg og bevægelse for alle - også de mindst aktive. Både i og efter skoletid.

I 2012 indbød kampagnen landets kommuner samt folke-, fri- og privatskoler til at byde ind med en skolegård, en problemstilling og en vision for, hvordan indretningen af skolens udearealer kan understøtte leg og bevægelse.

106 skoler bød ind med gode ideer til projekter. Og i foråret 2013 modtog 17 skoler hver op til 100.000 kr. til at konkretisere og kvalificere deres visioner på skitseniveau. I begyndelsen af 2014 modtog syv projekter hver op til mio. kr. i støtte til at realisere deres respektive projekter.

Udover de konkrete tiltag ville kampagnen også generere viden og helt ny forskning om, hvordan man kan fremme børns bevægelse i hverdagen. Forskningen gennemføres af Center for Interventionsforskning ved Syddansk Universitet.

Bjergbestigning i Nørre Snede

Med mobiltelefonen i den ene hånd og fulde af energi har eleverne på Nørre Snede Skole indtaget den nye skolegård. Med mobilen kan de sende billeder op på væggene i legehuse og finde passende musik til legen. På den måde har Nørre Snede Skole udfordret den traditionelle skolegård og med ny teknologi skabt et legeunivers, der sætter nye standarder for udendørs leg og bevægelse. Den nye skolegård skal være med til at få flere børn på alle alderstrin i Nørre Snede til at røre sig, og det kan de bl.a. gøre ved at bestige det fem meter høje bjerg, som kræver en ekstra indsats for at nå toppen, eller fortællerhuset i tre etager hvor man kun kan komme op, hvis kammeraten ved siden af giver en hånd.

Program: Mulighedernes Danmark

Mulighedernes Danmark

ernes

Yderområderne står midt i den største omstilling i nyere tid. Mens befolkningen i Danmark som helhed og specielt i de større byer vokser, oplever en række yderområder fraflytning og en ændret sammensætning af befolkningen – med færre unge og flere ældre. Samtidig falder antallet af arbejdspladser i yderområderne. Især inden for landbrug og produktion.

Der er behov for positiv udvikling med fokus på omstilling og tilpasning til de nye vilkår. Det er en stor opgave, men det er muligt. Med afsæt i det enkelte steds potentialer, et strategisk fokus og tætte tværgående samarbejder kan der i fællesskab skabes forandring. Det er derfor, vi kalder det Mulighedernes Danmark.

”Mulighedernes Danmark” er et af de fem programmer, som Realdania har som indsatsområde i de kommende år. Under programmet ligger initiativet ”Yderområdernes potentialer”.

Initiativet: Yderområdernes potentialer

De mest udfordrede yderområder mærker især konsekvenserne af færre arbejdspladser, fraflytning og en ændret befolkningssammensætning. Det betyder byer med færre indbyggere, flere tomme huse og overflødige landejendomme. Også hallen og forsamlingshuset, som traditionelt har været rammerne om fællesskabet, har det svært, når der ikke er mennesker nok til at skabe aktivitet og liv.

Vi har det udgangspunkt, at alle områder i Danmark har nogle særlige kvaliteter. Med en strategisk og realistisk tilgang kan disse kvaliteter dyrkes og skabe afsæt for nye muligheder. Vi har også fokus på at skabe kvalitet og gode rammer for hverdagslivet og turismen som lokalt forankret erhverv og på, hvordan landsbysamarbejder kan styrke fællesskabet og livet i de små byer.

På de næste sider kan du læse om nogle af de projekter i dette område, som er del af programmet ”Mulighedernes Danmark”.

Besøgscenter for kæmpe vindmøller

I Østerild i Thy står Danmarks Tekniske Universitet bag Danmarks nationale testcenter for store vindmøller. Planen er, at op til syv forsøgsmøller på op til 250 meters højde skal afprøves. Testcentret skal bidrage til, at Danmark kan fastholde sin førerposition inden for udvikling af ny vindmølleteknologi.

Et nyt besøgscenter bliver nu opført ved testcentret og vil efter planen stå færdigt i sommeren 2017. Centret skal fortælle om arbejdet med at genoprette naturen og om Danmarks rolle som frontløber for bæredygtig energi. Formidlingen vil tage udgangspunkt i møller og testaktiviteterne på Testcenter Østerild og historien om testcentrets tilblivelse.

Form som en møllevinge

Besøgscentret skal være til gavn og glæde for de mange gæster, der allerede i dag besøger området for at se de kæmpestore vindmøller. Selve bygningen vil få en central plads, så gæsterne kan komme helt tæt på de store mølledele

Det er Cubo Arkitekter A/S, der er totalrådgiver og arkitekt på besøgscentret sammen med ingeniørfirmaet Orbicon A/S samt landskabsarkitektfirmaet Møller & Grønborg A/S. Projektet er finansieret af DTU, Naturstyrelsen, Vindmølleindustrien, Thisted Kommune og Realdania, der støtter opførelsen med 5 mio.kr.

Det nye center får form som en møllevinge og er designet, så det på én gang er enkelt og nyskabende. Det vil give optimale rammer for formidling af og forskning i grøn vindmølleenergi og for at drive selve centret. Det er en komplet løsning på et center, som kan blive et stort aktiv – både for forskere, vindmøllefabrikanter, Thisted Kommune, Naturstyrelsen og andre interessenter – og det understøtter Thisted Kommunes ambitiøse klima- og energipolitik. I centret vil man kunne formidle faglig viden om grøn energi på en engageret og inspirerende måde – både til specialister og turister,

**Besøgscenter Østerild
Østerild, 7700 Thisted**

Lihme fik sit medborgerhus

Efter syv måneders intenst arbejde med at ombygge dele af Lihme Skole til et tidssvarende medborgerhus for landsbyen og oplandet kunne Lihme-borgerne indvie byens nye samlingssted i marts 2016.

Borgerne havde dermed opnået at vende en lukning af skolen og det nedslidte forsamlingshus til en succeshistorie med en ny start for fællesskabet.

Muligheden opstod, da Skive Byråd besluttede at flytte undervisningen fra Lihme Skole til nabolandsbyen fra skoleåret 2014 og samtidig ombygge dele af skolen til en integreret vuggestue og børnehave. Da resten af skolen skulle afhændes, blev det muligt for borgerforeningen at erhverve den del.

Og her er der blevet skabt et fleksibelt, nutidigt og multifunktionelt medborgerhus, der har sin helt egen arkitektur, og giver mulighed for at rumme flere aktiviteter samtidigt: Møder, værested for unge og ældre, kursus og aftenskole, udstilling og foredrag. Derudover er der mulighed for udlejning til private fester, hvor der kan være omkring 150 spisende gæster. Køkkenet har kapacitet nok til at lave mad til så mange.

Den enestående Lihmesamling

Samtidig har det skabt glæde i landsbyen, at det igen er muligt at udstille Lihmesamlingen.

Det er en unik arkæologisk og naturhistorisk samling, der ellers ikke har været tilgængelig for offentligheden, da den lå gemt dels i skolebygningerne og dels i en nedlagt bankbygning. Ydermere har bygningens særligt designede gavlgivet mulighed for at se samlingen udefra.

Projektet er tegnet af arkitektfirmaet Elkiær + Ebbeskov Arkitekter i samarbejde med Arkitektfirmaet Andreas Ravn fra Balling.

I alt kostede projektet 3,8 mio. kr., hvoraf Realdania støttede med 950.000 kr. og derudover kom der støtte fra Lihme Borgerforening, indsamling i lokalområdet, frivilligt arbejde, Lokale og Anlægsfonden samt bidrag fra andre fonde og Skive Kommune.

Lihme Medborgerhus Ålbækvej 16A, Lihme

Stedet tæller

Naturen og de mange smukke landskaber er en del af yderområdernes store potentiale. Et potentiale som vi kan udnytte endnu bedre, end det sker i dag. Derfor tog Realdania i 2012 initiativ til kampagnen "Stedet Tæller". Frem til 2016 har der været sat fokus på yderområdernes stedbundne potentialer.

Kampagnen har fokuseret på tre områder:

- Mulighedernes Danmark
 - som støtter udvikling af konkrete, fysiske projekter med afsæt i yderområdernes stedbundne potentialer. Fokus er på udvikling af steder og aktiviteter, som styrker livskvaliteten lokalt.
- Kvalitet i kysternes turistbyer
 - som retter særlig opmærksomhed mod yderområdernes kystnære, bebyggede områder med turismepotentiale.
- Steder i landskabet
 - som skal vise, hvordan man med et minimum af indgreb kan formidle natur gennem besøgssteder af høj arkitektonisk kvalitet

Stedbundne potentialer kan være mange ting, og det kan ikke afgøres på forhånd, hvad der rummer potentiale på et bestemt sted: Kulturarv i bygninger og landskaber, nærhed til storslåede naturområder eller en levende lokal håndværkstradition.

Stedbundne potentialer kan også være lokal kultur, lokale værdier og selvforståelse, lokal viden og sociale netværk, der er opstået over tid på et sted. Men potentialerne kan ikke stå alene – de skal bæres frem af den innovative idé og et engageret lokalsamfund eller en driftig ildsjæl.

Realdania afsatte 114 mio. kr. til at realisere projekter, der skal forbedre adgangen til naturen på de udvalgte steder i landskabet. Og sammen med Naturstyrelsen inviterede Realdania rådgivere til at byde ind på at løse opgaverne ved at etablere små, enkle arkitektoniske indgreb på særligt udvalgte steder i det danske landskab.

Mange af disse ligger i dette område.

Bovbjerg Fyr

I juni 2014 kunne ildsjælene bag projektet 'Bovbjerg Fyr tæller' invitere indenfor i nyindrettede rammer. Fyret er bygget om og gjort tilgængeligt og attraktivt for nye målgrupper. Et nyt køkken, flere toiletter, en café, elevator, depot og et stor udstillingsrum skaber nu endnu bedre muligheder for at betjene de godt 40.000 gæster, der hvert år lægger vejen forbi.

Dermed kan fyret i endnu højere grad fungere som mødested for lokale borgere, turister og erhvervsliv. Realdania har bidraget med 3.880.000 kr. fra Stedet Tæller-kampagnen.

Nyt liv på Ejerslev Havn

Midt i Limfjorden, på den nordlige del af Mors, ligger den lille naturhavn Ejerslev Havn, der tidligere mest blev brugt til udskibningen af moler, der blev udvundet i store mængder fra det bakkede landskab. Da udvindingen af moleret ebbede ud, sygnede havnen hen. Men landskabet er stadig en attraktion. Nu har en gruppe ildsjæles arbejde fordoblet antallet af overnattende sejlere,

og der kommer langt flere besøgende til området. Hemmeligheden: Nye bådehuse, havnehuset er blevet formidlings- og undervisningssted, og moderne spise- og opholdsfaciliteter er kommet til. Området omkring havnen har fået nye stisystemer rundt om lagunen, parkeringspladser til autocampere og flere shelterpladser.

Fiskeriets historiefortælling

Efter et års arbejde kunne besøgende i Nørre Vorupør fra efteråret 2014 opleve kulturhistoriens vingesus og lære om fiskeri og håndtering af den fisk, der fanges lige ud for kysten. Som en del af Stedet Tæller er byens landingsplads og kystfiskeriets seks bygninger blevet nænsomt renoveret, så de kan formidle historien om det gamle

fiskerisamfund. Bl.a. er der opført et nyt madpakkehus til lokale borgere og turister, og et fiskerenserum er blevet nyindrettet til de mange lystfiskere, der fisker fra molen eller sejler ud med stedets to både til gode, kendte fiskepladser. Realdania støttede med to mio. kr.

Vestjysk karriere bolig

I den sydlige udkant af Ringkøbing nær fjorden åbnede Aldershvile i 1911, og i næsten 100 år var det byens alderdomshjem. I dag huser bygningen erhvervsbofællesskabet Career Campus – en unik udstationeringsplatform – og et fysisk bofællesskab, der skal tiltrække højtuddannet arbejdskraft til Vestjylland. I en periode boede her 11

forskellige nationaliteter, der alle havde fået praktikplads eller job på en lokal virksomhed. I april 2016 tog man fat på et stort projekt, der skal skabe indbydende rammer for beboerne ved at renovere og opgradere erhvervskollegiet i byens historiske plejehjem tegnet af Ulrik Plesner.

Landsbyen de 7 sogne

På Mors skal et landsbysamarbejde – Landsbyen De 7 sogne – vise, hvordan man skaber nyt liv i et yderområde. Ved at stå sammen ønsker beboerforeningerne i Karby, Redsted og Hvidbjerg samt Tæbring-Outrup-Rakkeby-Fjallerslev (TORF) at styrke livskvalitet og sammenhængskraft lokalt. Samarbejdets hovedidé er at opbygge fæl-

lesskaber på tværs af hidtidige konkurrerende landsbysamfund til gavn for udviklingen af det samlede område. Gennem fordeling af aktiviteter og faciliteter og gensidig støtte er målet at fastholde liv og udvikling i området - og at gøre stedet attraktivt i egen og andres bevidsthed. Realdania har støttet anlæggelsen af stisystemet ved Karby.

Større oplevelser langs åen

For 16.000 år siden blev Danmarks i dag største å, Skjern Å og ådalen skabt. Og i 2015 havde et nyt projekt gjort det nemmere for besøgende at opleve landskabet omkring Skjern Å. Formidlings- og oplevelsesmulighederne langs åen er blevet udviklet og nyfortolket, indkigget til Borris Hede er forbedret, og den succesfulde indsats for at bringe laksen

tilbage til åen er gjort synlig. Det er bl.a. sket ved at udnytte de fungerende pumpestationer som formidlingssteder. Tre af disse er blevet renoveret, og der er etableret bl.a. trapper, tagterrasser, opført et udsigtstårn og et spang (en simpel bro) over åen er blevet genskabt.

På Forkant

Som i mange andre lande oplever Danmark, at befolkningen og arbejdspladserne i stigende grad rykker sammen i og omkring de store byer.

Men udviklingen i områderne uden for de større byer angår os alle. Der er store udfordringer i form af færre borgere, flere ældre, færre unge, færre arbejdspladser, flere på overførelsesindkomst og en mangelfuld infrastruktur. Skal der skabes en positiv udvikling, er der behov for tilpasning og omstilling. Og der er behov for nye metoder og strategier.

Det er baggrunden for kampagnen "På Forkant", der med langsigtede strategiplaner skal vise nye veje til en realistisk og nuanceret omstilling i områderne uden for de større byer. Målet er et understøtte en positiv udvikling, som gavner hele Danmark.

Projektet

Erhvervs- og Vækstministeriet v/Erhvervsstyrelsen, KL og Realdania gennemfører frem til 2017 en kampagne, hvor kommuner får støtte til at udvikle strategiplaner. Konkret får kommunerne støtte til at styrke deres planlægning og prioritering med afsæt i hver enkelt kommunes styrker, særlige udfordringer og stedsspecifikke potentialer.

Kampagnen består af:

- De udvalgte kommuner får støtte til udvikling af tilsammen 25 strategiplaner, som støttes hver med op til 500.000 kr. til ekstern rådgivning.
- Netværk og erfaringsudveksling mellem de medvirkende kommuner. Netværket understøtter udvikling og deling af relevant viden, metoder og tilgange og skaber afsæt for en bæredygtig omstilling af områderne uden for de største byområder.
- Kommunikation og formidling, som bidrager til at udbrede og dele erfaringer med metoder, viden og redskaber til alle kommuner uden for de største byområder.

I dette område er tre kommuner med i På Forkant:

- Morsø Kommune
- Lemvig Kommune
- Thisted Kommune

Morsø Kommune

Afstanden til de større byer og en utidssvarende infrastruktur både trafikalt og digitalt er en hæmsko for udviklingen på Mors. Samtidig er den demografiske udvikling med skrumpende landsbyer og en ændret befolkningssammensætning kommunens største udfordring. Blandt de stedbundne kvaliteter, som skal skabe afsæt for øens positive omstilling, er kysten, de unikke

natur- og kulturoplevelser samt det lokale skaldyrserhverv. Strategiarbejdet skal: Identificere eksisterende og nye værdikæder for økonomisk udvikling, udvikle nye modeller for samarbejde med ildsjæle og frivillige, skabe input til kommunens bosætningsstrategi og vise, hvordan der kan arbejdes videre med samarbejdende landsbynetværk.

Lemvig Kommune

Blandt de største udfordringer for Lemvig Kommune er færre borgere, flere ældre og færre unge. Hvert år er det nødvendigt at rive omkring 75 tomme boliger ned, og antallet ventes at stige i de kommende år. Med den kommende strategiplan ønsker Lemvig Kommune at sikre gode levevilkår for kommunens svageste borgere. Ved at fjerne forfaldne bygninger skal lokalområdernes

værdi styrkes. Målet er også at skabe overblik over nuværende og fremtidige tomme boliger, boligtyper og deres mulige anvendelse samt at udvikle en strategi for nedrivning. Samtidig gennemføres en analyse af de kultur- og fritidsaktiviteter, som kommunens otte selvejende haller tilbyder.

Thisted Kommune

Med sine kilometerlange strande, populære surf-destinationer og uspolerede naturområder har nordvestjyske Thisted meget at byde på. Men kommunen er også præget af et faldende befolkningstal og den generelle demografiske udvikling med flere ældre og færre unge. Strategiplanen går på at hver by skal udvikles på egne præmisser. Der er defineret tre forskellige by-typer: Den moderne Købstad (som primært dækker over

Thisted), Fællesskabsbyen og Friluftsbym. De to sidste vil være gode betegnelser for de mange mindre byer i kommunen. Med strategierne skal byerne hjælpes til at indse, hvad der skal til, for at være attraktiv, men fælles for dem alle er, at strategien har naturen som omdrejningspunkt og samlende kraft. Realdania støtter strategiarbejdet med 500.000 kr.

Mulighedernes Land

Danmark forandrer sig hastigt. De store byer vokser, og her bliver den økonomiske vækst koncentreret, mens småbyerne og yderområderne affolkes. Forretninger lukker, fordi kunderne forsvinder og samme skæbne overgår forsamlingshuset og autoværkstedet. Bygninger og boliger forfalder, og der er mangel på arbejdspladser. Bussen kommer ikke mere, for der er ingen passagerer at samle op og ingen at sætte af. Områderne skal finde en ny rolle og identitet.

Derfor tog Realdania initiativ til projektet "Mulighedernes Land", som var et samarbejde mellem Realdania, Thisted, Bornholm og Lolland kommuner, som løb fra 2007 til 2012.

Med Mulighedernes land ønskede Realdania at bidrage til at udvikle nye strategier for en positiv udvikling i landdistrikter og landsbyer. Med udgangspunkt i at bevare og forbedre de egenskaber og potentialer, som allerede findes i yderområderne, satte Mulighedernes Land fokus på mulighederne i turisme, bosætning og planlægning.

Målet var, at yderområderne fremover bliver opfattet som et bæredygtigt alternativ med

særlige karakteregenskaber og udviklingsmuligheder.

Den samlede økonomi i projektet var 195 mio. kr., heraf bidrog Realdania med 105 mio. kr.

For at koordinere og skabe sammenhæng i delelementerne i Mulighedernes Land blev erfaringer og viden fra de tre kommuner samlet i et tværgående spor, der bl.a. var en platform, hvor projektets forskellige parter kunne udveksle viden og erfaringer og sikre en formidling af projektets resultater.

I Thisted Kommune har man gennemført en række konkrete projekter. Overordnet er formålet at styrke den fortsatte beboelse i de små samfund både gennem en bedre adgang til det åbne land og ved at gøre de landskabelige, kulturhistoriske og rekreative potentialer i småbyerne tydeligere – for der er ingen tvivl om, at natur, kulturhistorie og sundhed bliver en attraktiv vare i fremtiden.

Det udvidede landsbysamarbejde

”Det udvidede landsbysamarbejde” skal vise, hvordan det er muligt at fastholde og styrke servicetilbud i landdistrikterne, ved at flere landsbyer går sammen om tiltag, der gavner helheden og styrker både sammenholdet og den lokale identitet.

Konkret er der skabt et moderne, multianvendeligt beboerhus, som kan bidrage til at løfte

ikke bare landsbyen, det ligger i, men også de omkringliggende landsbyer. Eksemplet ligger i landsbyen Bedsted og hedder ’Bedsted Og Omegns Aktivitetshus’. Det blev gennemrenoveret i 2013 og rummer vel nok områdets flotteste og bedste forsamlingshus med flere sale, stort køkken med alle faciliteter og en meget stor fast scene med en helt fantastisk lyd kvalitet.

Oprydning og nyt liv til tiloversblevne bygninger

I Thisted kommune har man i flere år været i gang med rive tomme, grimme og forfaldne huse ned for at give plads til nye – eller blot til grønne områder. Hvad de tomme grunde bliver brugt til, er noget, man tager stilling til i hvert enkelt konkret tilfælde. I Vestervig gik borgerne selv, i tæt samarbejde med kommunen, i gang med at rive hovedgadens mange faldefærdige huse ned. Nogle steder blev de erstattet

med nye byrum, og flere steder er der skabt forbindelser fra hovedgaden til den natur, der omgiver byen. Thisted Byråd arbejder efter en helhedsorienteret handlingsplan. Ved at fjerne husene og samtidig sætte ind med områdefornyelse er ideen at undgå den negative spiral og i stedet skabe en positiv udvikling på stedet.

Det gode liv ved kysten

Det nye foreningshus "Hummerhuset" blev indviet i 2012 i Klitmøller i Thisted Kommune som et nyt samlingssted til glæde for surfere og fiskere, beboere og turister i området. Hummerhuset var tidligere opbevaringssted for levende hummere; nu er her plads til surfere og biologer. Huset er tegnet af Force4 Architects og rummer foruden køkken og omklædningsrum også møde- og samlingslokaler.

I samme område er der blevet anlagt en lang strandpromenade – "Foreningsvejen" – en ca. 400 meter lang promenade i beton, der – med handicapvenlige ramper i begge ender – gør kysten til et af de få steder i landet, der er tilgængelig for bevægelseshæmmede og folk med barnevogn. Foreningsvejen er også beregnet til ophold, og der er gode muligheder for at street skate. Den er tegnet af landskabsarkitekt Preben Skaarup, Aarhus.

Kulhuset i Krik

Da tyske surfere i 1980'erne opdagede, at man kunne surfe på bølgerne ud for Klitmøllers kyst, satte det gang i en ny fortælling om kysten som arena for et aktivt friluftsliv og "det gode liv ved kysten". Surfernes nye blik på havet og succesen fra Klitmøller er i dag videreført i Vorupør og Krik, hvor der er

gjort plads til surfere, skatere, fiskere og alle de mange andre mennesker, som kommer rejsende til for at opleve det livlige miljø. I Krik har borgerne i mange år kæmpet for et forsamlingshus, og det er nu lykkedes med Kulhuset, som er åbent for sommerhusejere, surfere, naturskoler og andre friluftsfolk.

Havbadet i Nørre Vorupør

Havbadet i Nørre Vorupør er helt enestående i kraft af sin størrelse og beliggenhed. Det er etableret i tilknytning til den renoverede Vorupør Mole, måler ca. 50 x 50 meter, har en dybde på fra nul til ca. 1,5 meter og er adskilt fra Vesterhavet af en mur. Men åbne gittersikrede luger sikrer en hyppig udskiftning af vandet. Badet er indrettet med promenader, trapper og ramper på to sider, mens den tredje side er udformet som en badestrand. Havbadet er målrettet alle, der gerne vil prøve kræfter med Vesterhavet under sikre og trygge forhold – hvad enten det er for at svømme, lege, dykke eller forbedre færdighederne i havkajakken. Man kan også dyrke beachvolley, strandfodbold, stangtennis og meget andet. Havbadet er specielt designet til også at kunne modtage kørestolsbrugere. Den nyanlagte strandpromenade i Vorupør forbedrer desuden adgangen til stranden og vandet – også for dem med kørestol, barnevogn eller skateboard.

Det sammenbundne Thy og Hannæs

”Det sammenbundne Thy og Hannæs” er et projekt, der har skabt nye forbindelses- og oplevelseslinjer i hele området. Med Mulighedernes Landsstrategiplan blev der skabt grundlag for at etablere et sammenhængende stisystem for vandrere, motionister og

cyklende i Thisted Kommune, så man derved styrker mulighederne for oplevelser og motion. Det har samtidig givet kommunen en samlet plan at kunne arbejde videre med.

Byer for mennesker

Byerne skal løbende indrette sig efter nye behov, livsformer, demografiske skift og ikke mindst ændrede klimaforhold. Samtidig står byerne for størstedelen af den globale udledning af drivhusgasser og er derfor ét af de vigtigste omdrejningspunkter for bæredygtig national og global omstilling.

Vores overordnede ambition er at bidrage til en bæredygtig byudvikling både miljømæssigt, socialt og økonomisk. Vi arbejder for, at byernes nødvendige omstilling til fremtidens udfordringer samtidig skaber nye og ekstra værdier for byerne. Med en strategisk og helhedsorienteret tilgang vil vi bidrage til at gøre byerne robuste, så de løbende kan omdanne sig og tilpasse sig nye udfordringer.

Vi mener, at byer for mennesker skal være mangfoldige, levende, trygge og sunde.

”Byer for mennesker” er et af de fem programmer, som Realdania har som indsatsområde i de kommende år. Under programmet ligger to initiativer: ”Klimatilpasning i byerne” og ”Udsatte boligområder i forstaden”.

Initiativerne:

Klimatilpasning i byerne:

Klimaet ændrer sig, og vores byer er særligt udsatte over for de mere ekstreme vejr-situationer og det stigende havvandsniveau. Der skal i de kommende år bruges enorme milliardbeløb på klimatilpasning i Danmark, men traditionelle løsninger er ofte dyre og utilstrækkelige. Vi arbejder for, at klimatilpasning og byudvikling tænkes sammen, så man f.eks. skaber anlæg, der både kan håndtere fremtidens større vandmængder og samtidig gøre vores byer sjovere, sundere og smukkere. På den måde kan vi udnytte den nødvendige tilpasning til at skabe merværdi i byerne og samtidig spare penge.

Udsatte boligområder i forstaden:

Arbejdsløshed, bandekriminalitet og utryghed dominerer de særligt udsatte boligområder i forstaden. Samtidig er der en fysisk og mental adskillelse mellem disse områder og den omkringliggende by. Det giver svære vilkår for det mangfoldige og levende byliv og for samhængskraften i byen generelt.

Vi arbejder for, at byernes boligområder overalt skal give de samme leve- og udviklingsmuligheder for deres beboere. De særligt udsatte boligområder skal udvikles til levende bykvarterer, der tilbyder sunde, trygge og stimulerende rammer for både beboere og besøgende.

På de næste sider kan du læse om nogle af de projekter i dette område, som er del af programmet ”Byer for mennesker”.

ker

Vandplus

Håndtering af regnvand – også kaldet klimatilpasning – kan være meget mere end kloakrør under jorden og kedelige render, som samler affald og står ubrugte hen, når det ikke regner.

VANDPLUS handler om at se klimaudfordringerne som nye muligheder. I de kommende år skal vi investere milliarder i klimatilpasning. I stedet for at bruge alle disse midler på tekniske løsninger under jorden, kan vi tænke investeringerne sammen med udvikling af nye byrum. På den måde tilpasser vi vores byer, så de er robuste nok til at modstå skybrud, og vi udvikler dem, så de bliver bedre at leve i.

Det demonstrerer kommunerne Viborg, Gladsaxe, Solrød og Frederiksberg, som i tæt samarbejde med deres forsynings-selskab og et stærkt felt af rådgivere har gennemført nye, innovative klimatilpasningsprojekter.

VANDPLUS er et partnerskab mellem Lokale og Anlægsfonden, Realdania og Naturstyrelsen. Partnerskabet har uddelt 12 millioner kroner til i alt fire projekter, som på hver deres måde viser, hvordan tankesættet bag VANDPLUS kan realiseres. Projekterne er

udvalgt, fordi de er eksempler på en række typiske steder og byrum, hvor investeringer i klimatilpasning kan skabe helt nye værdier for borgerne og byerne.

Realdania håber, at VANDPLUS-projekterne kan stå som pejlemærker, der kan inspirere politikere, forsyningsselskaber og kommunale planlæggere til i fremtiden at samarbejde for at skabe merværdi og synergi, når der skal anlægges vandtekniske løsninger.

Et rekreativt regnvandsområde

En rensedam i Viborg er blevet til et nyskabende, rekreativt parkområde. Projektet er ét af de projekter, som har fået støtte af partnerskabet VANDPLUS, som Lokale og Anlægsfonden, Realdania og Naturstyrelsen står bag.

Projektet har omdannet sønæs i Viborg til et vandlandskab med et teknisk anlæg til håndtering og rensning af regnvand. Ved at kombinere rensedammen med et åbent rekreativt område for offentligheden, er der blevet plads til mere regnvand. Risikoen for

oversvømmelser af Gl. Århusvej og Lyngvej under ekstrem regn bliver dermed mindre. Samtidig får områdets mange brugere mulighed for at opleve et varieret vandlandskab, hvor man kan se og opleve håndtering og rensning af regnvandet.

I sØnæs spiller vandet en central rolle ved leg og læring, men også som omdrejningspunkt for nye opholds- og mødesteder. Derved har sØnæs potentiale til at blive området, som kan samle store dele af byens befolkning – både fysisk og socialt.

Et område med potentiale

Det er et succeskriterie for projektet, at sØnæs både vil blive et interessant mål for en daglig gå-tur, og som et udflugtsmål for skoleklassen, der søger viden om og forståelse for vandets kredsløb og naturens ressourcer. Men visionen er samtidig, at borgere, foreninger og klubber indtager området

til idræt og kulturelle aktiviteter. Derfor bliver der udarbejdet et aktivitets-årshjul, hvor forskellige typer arrangementer bliver fordelt henover året, så der hele tiden er aktiviteter på området.

Projektet er udviklet i et tæt samarbejde mellem Viborg Kommune og Energi Viborg Vand A/S og rådgiverne Møller og Grønberg samt Orbicon. Det har samtidig været en del af processen at høre naboer, interessenter, borgere og politikere i Viborg. Der er blevet afholdt nabomøder og workshops, og der har været direkte forespørgsler til ønsker for området blandt borgere på gaden.

Realdania har støttet projektet i Viborg med 4,5 mio.kr.

sØnæs
Søndersø, 8800 Viborg

Viborgs nye baneby

Området omkring Viborg Station og de tilstødende erhvervsområder syd for stationen står over for en forvandling. Der skal både sikres bedre sammenhæng mellem den historiske bykerne og sydbyens nye boligområde på tværs af banen, og samtidig skal Viborg gøres til et knudepunkt for den lokale og regionale kollektive trafik.

Udviklingen af stationsområdet og det tilstødende erhvervsområde skal være med til at gøre midtbyen til et dynamisk

bycenter for hele kommunen og give bud på den langsigtede anvendelse af erhvervsområdet. Samtidig skal projektet, som Viborg Kommune og Realdania er gået sammen om, være med til at fremme en bæredygtig udvikling, f.eks. ved at gøre det let og attraktivt at benytte bus, tog og cykel.

Byudviklingsprojektet sætter fokus på, hvordan man løser de barriereproblemer, som stationsområder ofte giver, og på

hvordan man omdanner erhvervsområder til en ny bydel. Projektet har derfor potentiale til at fungere som demonstrationsprojekt for andre byer, som står med lignende udfordringer.

Byen på kanten

Sammen med Realdania gennemførte Viborg Kommune i 2011-2012 en konkurrence om Viborg Baneby på kanten mellem forstaden og bymidten. Et centralt element var etableringen af en banebro, der skal fungere som en ny cykel- og fodgængerforbindelse over banen.

Broforbindelsen vil komme til at fungere som det byrumsmæssige koblingspunkt mellem ny og eksisterende by. Mod nord sammenkobler broen forbindelsen til Viborg midby, til stationen og til hærvejsforbindelsen mod kaserneområdet, rådhuset mv. og på sydsiden skaber den som noget helt nyt forbindelsen til Viborgs centralt beliggende prioriterede byudviklingsområde – Banebyen.

I foråret 2016 blev Cubo Arkitekter A/S, Møller og Grønborg A/S samt ISC Rådgivende Ingeniører A/S udpeget som vinde-

re af en fælles projektkonkurrence omkring bro, gymnasium og byplan.

Byggeprojektet består af to dele, der er tæt sammenflettede og afhængige af hinanden i både planlægningen og udførelsen:

- Et nyt gymnasium bliver opført på en grund ved Viborg Station og skal rumme ca. 1.200 studerende og 130 medarbejdere.
- Banebroen som skal skabe en kobling over jernbanen for fodgængere og cyklister fra midtbyen til en sydligere bydel, der de kommende år bliver udviklet under overskriften Viborg Baneby. Banebroen består af Hærvejspladsen – et torv på ca. 1.000 kvadratmeter, to broer samt øvrige offentlige arealer.

De to byggeprojekter har en samlet byggesum på ca. 350 mio. kr. Gymnasium og banebro skal være klar i slutningen af 2018. Realdania har støttet projektet med 31,5 mio.kr.

Torvet i Nykøbing slår gnister

Langs gågaden i Nykøbing Mors ligger flere af byens historiske bygninger bl.a. Dueholm Kloster, det fredede rådhus fra 1846 og de tidligere støberbygninger, hvor gnisterne før sprang fra Morsø Jernstøberi. I dag huser de bl.a. byens bibliotek.

Alligevel var det svært at se sammenhængen mellem byens to centrale pladser: Støberitorvet og Rådhusortet. Derfor tog Morsø Kommune initiativ til samarbejde med Realdania om et byrumsprojekt, som kunne skabe helhed i området – med de to pladser i centrum.

Og som resultat fik byen sin sammenhængende gågade hele vejen fra det historiske kloster i den ene ende til det fredede rådhus og de industrihistoriske bygninger fra Morsø Jernstøberi i den anden.

De 6.000 kvadratmeter brolægningsarbejde og en spændende udsmykning af Nykøbing Mors' centrum ved byens gamle rådhus var færdig i 2011. Og kommunens arbejde med at højne kvaliteten af bygninger og byrum i byens historiske centrum blev rundet af i 2011 med en nytænkning af byens centrale torv i den nordlige ende af centrum.

Plads til aktivitet

Udformningen af torvet er valgt, så den

harmonerer med de historiske bygninger, og sådan at der samtidig er skabt plads til liv og aktivitet.

Hovedelementerne er store flader i smukke chausse- og brosten i forskellige lyse og mørke toner, som skaber en form for tåge af gnister – med reference til det gamle Morsø Jernstøberi - og hertil støbejernselementer og træer.

Der er også etableret nye trapper og ramper til byens bibliotek samt opsat bænke og andet inventar. Alt er udformet i støbejern, som harmonerer med belægningen på Støberitorvet. Det er Schønherr Landskabsarkitekt, der her tegnet det nye torv. Realdania støttede projektet med syv mio. kr.

På Støberitorvet er der desuden opstillet en skulptur i bronze udført af kunstner Hein Heinsen. Den er af Frode Jakobsen, som blev født og voksede op på Mors. Efter nogle år som røgterdreng kom han til Viborg, hvor han blev student og siden cand.mag. fra Københavns Universitet. Frode Jakobsen blev en ledende skikkelse i modstandsbevægelsen tidligt efter den tyske besættelse i 1940. Han var medstifter og et af de mest betydningsfulde medlemmer af Danmarks Frihedsråd. Efter befrielsen blev han valgt til Folketinget, hvor han sad til 1973.

Morsø Torv
7900 Nykøbing Mors

Nyt torv foran kirken binder byen sammen

Hvor der før var parkeringsplads, gjorde man i Ikast plads til fodgængere, og samtidig rev Ikast Menighedsråd muren omkring kirken – der ligger lige ved torvet – ned. Det skabte en åben plads, som med ny belægning visuelt kom til at hænge sammen med det centrale torv.

Men torvet manglede stadig et omdrejningspunkt, der kunne skabe sammenhæng mellem de forskellige elementer i byrummet og fuldende arealet. Det tog menighedsrådet ved Ikast kirke initiativ til at gennemføre. Konkret er der blevet opstillet en skulptur af kunstneren Bjørn Nørgaard. Selve skulpturen er finansieret af Ny Carlsberg Fondet og fungerer som visuelt og funktionelt omdrejningspunkt på torvet.

By-møbelet

Skulpturen er udformet som et "by-møbel", hvor der er plads til at man kan opholde sig. Nedenfor selve skulpturen er der, formet som en forskudt Davidsstjerne, etableret et granitelement, som man kan sidde på. Samlet

er der således skabt en flot helhed mellem torvet i Ikast og kirken.

Arbejdet med torvearealerne og Bjørn Nørgaards kunstværk har været med til at højne bykvaliteten i Ikast, fordi der på den måde er skabt sammenhæng mellem kirken, dens forplads og så selve byens torv. Derfor har Realdania bidraget med 1,2 mio.kr. til projektet, der stod færdigt i efteråret 2012 og havde et samlet budget på 6,5 mio.kr.

Torvet i Ikast
7430 Ikast

Bording - fra handel til handling

Sammen med Ikast-Brande Kommune og ikke mindst borgerne i Bording udviklede Realdania idékataloget "Bording fra handel til handling". Målet var at finde ud af, hvordan vi bedst udvikler og fremtidssikrer de mindre danske byer. Idékataloget kom til at rumme en lang række forslag til tiltag, der kan forbedre rammerne for det gode boligliv i Bording. Formålet er at vise, hvordan man kan omdanne en tidligere aktiv stations- og handelsby til en attraktiv boligby ved at understøtte og udvikle de lokale kvaliteter.

Et af de tiltag fra kataloget, der blev ført ud i livet, var en arkitektkonkurrence, der skulle give bud på planer for byens nye fysiske struktur.

Arkitektkonkurrencen blev vundet af Gottlieb Paludan Architects, der skal udvikle et nyt bycentrum i Bording. Projektet skal styrke det fælles liv, foreningerne og det spontane møde mellem mennesker. Vinderforslaget anviser en poetisk, jordnær og overkommelig vej til at samle byrummet og skabe et nyt centrum med liv.

2.335 nye træer

Et af de centrale punkter i vinderforslaget er, at der bliver plantet 2.335 nye træer i Bording, lige så mange som der er indbyggere. Projektet

skaber nye oplevelsesrige og trygge rammer for borgerne, koncentrerer livet og fællesskabet i centrum og giver nye muligheder.

Der bliver etableret faciliteter, der skal fremme cykling som transportform i og omkring byen. Udover den valgte trygge og attraktive hovedforbindelse mellem skolen over bymidten og videre ud til hallen, styrker projektet det samlede stisystem, så byen får et sammenhængende netværk af cykel- og gangforbindelser.

Baggrunden er, at hovedgaden i Bording, der tidligere var et aktivt strøg, i dag kun har ganske få butikker og fremtræder nedslidt, mens resten af byen er præget af store, velfungerende parcelhusområder omgivet af attraktive naturområder. Byen har desuden skole, fri-luftsbad, en stor idrætshal og forsamlingshus, ligesom der er et meget aktivt foreningsliv.

Udfordringerne i Bording er kendt i mange andre mindre byer, der som følge af den strukturelle forandring mister både handel og virksomheder til de større byer. Derfor kan projektet i Bording være en inspirationskilde for andre mindre byer, som står med lignende udfordringer.

Realdania har støttet projektet med 9,5 mio. kr.

Broen binder Holstebro sammen

Storå bugter sig gennem Holstebro, og tidligere skilte den byen i Sønderland og Nørreland. Men et stort byrumsprojekt har bundet Holstebros bykerne sammen på tværs af åen og skabt en central plads. Det, der før var en kedelig bagside, blev forvandlet til et spillevende byrum, hvor kulturlivet blomstrer og åen kommer til sin ret som en naturressource midt i byen.

Byrummet blev Holstebros kreative og rekreative frirum. Der er skabt frie adgangsforhold til åen, og attraktive steder hvor man har lyst til at opholde sig. Stier og ramper fører direkte ned til vandet. Her er der bænke og sidde-trapper, og kanosejlere kan gå i land midt i byen. Byrummet ved åen har også et sceneareal med tilskuerpladser og direkte kontakt til byens teater, koncertsal og biograf.

Kulturelt kraftcenter

En 40 tons tung og 30 meter lang forbindelseslinje – bygget på et stålværk i Groningen i Holland - blev fragtet til Holstebro i ét stykke og har skabt forbindelse mellem Holstebros to bydele over Storå.

Byrumsprojektet står som et eksempel på, hvordan man kan forvandle et bymæssigt restareal med stort potentiale til et centralt aktivitets- og opholdsrum og samtidig inddrage naturen i byen. Byrummet understøtter desuden Holstebros rolle som kulturelt kraftcenter og byens stærke tradition for at anvende de offentlige uderum til kulturelle aktiviteter.

Broen ved åen

Projektet blev gennemført i et partnerskab mellem Holstebro Kommune og Realdania og har omfattet anlæg af promenader, opholds- og aktivitetsarealer på begge sider af Storå, en friluftsscene, broer over åen og et nyt

teaterterv. Det samlede budget var 45 mio. kr., hvoraf kommunen og Realdania har bidraget med hver 22,5 mio. kr.

Projektet blev tegnet af Schul Landskabsarkitekter og OKRA Landskabsarkitekter.

Byens navn

Byen Holstebro opstod som et vadested over Storåen og senere et bro-sted, heraf sidste del i byens navn. Første led stammer sandsynligvis fra betegnelsen for "hult" – et sted eller "hul" - en sænkning ved åen. De ældste spor af byen findes i skår af krukker og kander fundet ved udgravninger i byens centrum. De kan dateres til 1100-tallet, og byen bliver nævnt første gang i et skøde fra 1274.

Trist baggård blev aktivt byrum

Betonmurene faldt, baggårdene blev forvandlet, og terrænet fik nyt liv. I sommeren 2010 blev Campus Struer et nyt centralt bymiljø i Struer. Det forbinder to videns- og kulturinstitutioner i bymidten omkring Struer Statsgymnasium og Struer Museum.

Området havde hidtil ligget hen som nogle lukkede og uanvendte baggårde, fordi museet, statsgymnasiet og erhvervsskolen i bogstaveligste forstand vendte ryggen til hinanden. Nu er det tidligere så karakterløse areal mellem bygningerne blevet et nyt centralt bymiljø.

I dag er Campus Struer et naturligt samlingssted for byens studerende og museets gæster, og samtidig til glæde for byens øvrige borgere. Terræn og belægninger er fornyet, skråninger beplantet og nye materialer og installationer vil i mange år frem berige området og indbyde til ophold og brug.

Inspirerende frirum

Halvdelen af bygningerne, der omkranser Campus Struer, er en del af museet. De mest karakteristiske er forfatteren Johannes Buchholtz' Hus fra 1911 og Glaspyramiden med B&O-udstillingen fra 2008. Den anden halvdel hører til gymnasiet, og omfatter blandt andet den tidligere erhvervsskole.

Det, der før var et restareal mellem institutionerne, er blevet omdannet til et inspirerende og aktivt byrum til fælles glæde for borgerne i Struer. Samtidig er der skabt sammenhæng mellem den eksisterende kulturarv og nutidig arkitektur.

Campus Struer er et stærkt eksempel på et projekt, der viser, hvordan man kan drage fordel af et ubenyttet restareal og skabe sammenhæng mellem institutioner og den øvrige by. Bl.a. derfor har Realdania støttet projektet med 2.345.000 kr. ud af det samlede budget på 5,5 mio.kr.

Det er landskabsarkitekt Kristine Jensens Tegnastue, der har tegnet projektet.

Campus Struer
7600 Struer

Den levende bygningsarv

le rv

Samfundet er i konstant udvikling, og det betyder, at bygninger og bevaringsværdige miljøer mister deres oprindelige funktioner og skal tilpasses nye anvendelser for at overleve. Bygningsarven rummer store, fælles samfundsmæssige ressourcer, som risikerer at gå tabt uden en forståelse for dens værdi, sårbarhed og potentiale.

Sikring af bygningsarven kræver værdisætning, prioritering og viden om bevaring og om, hvordan man føjer nyt til gammelt. Det kræver en lang række håndværksmæssige og rådgiverfaglige kompetencer samt økonomisk bæredygtige løsninger for bygningsarvens vedligeholdelse og udvikling.

Vi arbejder for, at ejere og bygherrer får forståelse for bygningsarvens værdi og sårbarhed, og vi vil være med til at sikre de nødvendige rådgivnings-, planlægnings- og håndværksmæssige kompetencer, der er en forudsætning for, at man kan vedligeholde og udvikle bygningsarven optimalt.

Vi vil aktivere den bedste del af vores fælles bygningsarv, så den brugsmæssigt kan følge med tidens udvikling og øge borgernes livskvalitet. En levende bygningsarv med tidssvarende funktioner kan bidrage til at fastholde identitet og tilhørsforhold i et moderne samfund og samtidig være med til at skabe smukke og oplevelsesrige rammer for danskeres daglige liv.

“Den levende bygningsarv” er et af de fem programmer, som Realdania har som indsatsområde i de kommende år. Under programmet ligger initiativet “Bygningsarven i landdistrikterne”.

Initiativet: Bygningsarven i landdistrikterne

Omstillingen i Danmarks landdistrikter sætter bygningsarven under pres. Ændrede behov og funktionskrav betyder, at mange kulturhistorisk værdifulde bygninger mister deres anvendelse og driftsgrundlag. Når fine, historiske bygninger står tomme og ikke bliver vedligeholdt, går store kulturhistoriske værdier tabt, samtidig med at man forpasser muligheden for at udnytte bygningsarvens potentialer til at skabe både livskvalitet og samfundsmæssig udvikling.

Bygningsarven er vores fælles skatkammer, som kun kan bevares gennem en nutidig anvendelse. Vores mål er at skabe forståelse for bygningsarvens mange værdier – ikke mindst det samfundsmæssige potentiale – og derigennem skabe incitament til at benytte og beskytte historiske bygninger og kulturmiljøer i landdistrikterne.

Fremtidens skole i fortidens bygninger

Mange byer står i øjeblikket over for udfordringer i de historiske bykerner med bygninger, som mister deres funktioner. Det gælder både bygninger, som før har haft offentlige funktioner og andre iøjnefaldende huse. I Viborg har Viborg Private Realskole overtaget en af byens markante, historiske bygninger, nemlig Nykredits tidligere domicil i Sankt Mathias Gade 3, tæt på den nuværende skole i bymidten.

Den tidligere kreditforening er blevet omdannet fra kontorhus til en inspirerende ramme for skolens undervisning af de ældste elever. Som skoleleder på Viborg Private Realskole Lisbeth Rose-Hansen formulerede det, var målet med overtagelsen, at "skabe fremtidens skole i fortidens bygning".

Bygningen er opført i 1906 og tegnet af arkitekt Hach Kampmann. Kunstner Karl Hansen-Reistrup har desuden udsmykket bygningens lofter og vinduespartier.

Bankbokse

Konkret er de tidligere kontorlokaler på 1. sal indrettet til undervisningsmiljøer. Skolen har også mulighed for at bruge det eksisterende auditorium og kantineområdet. I kælderetagen, hvor der blandt andet var

bankbokse, er der nu naturvidenskabeligt lærings-center.

Realskolens genanvendelse af den tidligere kreditforening er et rigtig godt eksempel på, hvordan man, ved at bruge en bygning til nye funktioner, kan fastholde liv og aktivitet i den historiske bymidte. På den måde bliver bygningens nye funktion ikke kun til gavn for Realskolens elever, men for hele Viborg.

Viborg Private Realskole har 750 elever fra 0. til 10. klasse, heraf 65 elever i den internationale Cambridge-afdeling. Skolen blev stiftet i 1890. Realdania støttede projektet med 2 mio. kr.

Viborg Private Realskole
Trekronervej 12, 8800 Viborg

Middelalderen i Danmark i dag

Hvis man vil opleve middelalder i Danmark i dag, er Spøttrup Borg i Salling et godt valg. På landets bedst bevarede middelalderborg kan man se, hvordan mennesker har levet, kæmpet og arbejdet på borgen igennem tiderne. I sommersæsonen er her ridderturneringer, koncerter, middelaldermarkeder og andre kulturbegivenheder med fokus på fortiden. Og der er særtilbud til skoler, hvor børn kan forsøge sig med middelalderens påklædning og levevis.

Siden 2011 har de mange gæster desuden haft glæde af en ny og spændende velkomstbygning, der føjer sig smukt ind i naturen og de historiske rammer i et hjørne af parken. Facaden er inspireret af en stabel tømmer, og indvendig er væggene prydet af træplanker. Når man træder ind, åbner bygningen sig mod borg og park med vinduespartier fra gulv til loft. Kombinationen af træ og store vinduesåbninger skaber sammenhæng med skoven. Ude og inde smelter sammen.

En voldsom fødsel

Velkomstbygningen er en del af en samlet helhedsplan for Spøttrup Borg, og omfatter blandt andet en omlægning af dele af det store parkområde og genetablering af Spøttrup Sø. Projektet har givet Spøttrup Borg et løft og giver gode muligheder for at fortælle om borgens voldsomme fødsel under reformationen i begyndelsen af 1500-tallet. De besøgende får lejlighed til at fordybe sig i den spændende periode i Danmarks historie – og til at handle i den ny, større museumsbutik.

Realdania har støttet byggeriet af ankomstcenteret med 10 mio. kr., fordi byggeriet giver mulighed for at formidle stedets enestående bygningsarv. Samtidig fungerer det som en god demonstration af, hvor vigtigt det er med de rette proportioner, når man bygger nyt i forbindelse med et så helstøbt historisk byggeri som Spøttrup Borg.

Spøttrup Borg er en af de mest bemærkelsesværdige af Danmarks herregårde, fordi den viser, hvordan en ridderborg fra middelalderen ser ud. Både reformationens kanonild og Skipper Clements bondehær har gennem tiden forsøgt at trænge igennem dens forsvarsværker - men forgæves. Med de dobbelte voldgrave og den ni meter høje vold, som var kronet med palisader, stod Spøttrup Borg som en magtfuld nærmest uindtagelig fæstning med en pragtfuld til biskoppen.

Spøttrup Borg
Borgen 6A, 7860 Spøttrup

Æ Kassehus

I årtier var Glyngøre og sild nærmest synonyme. Byen Glyngøre i den vestlige del af Limfjorden var landskendt for det omfattende sildefiskeri. Og lige siden 1917 har Æ Kassehus ligget i det ægte fiskermiljø på Glyngøre havn.

Huset fungerede som stedet, hvor man fabrikerede og opbevarede de sildekasser, som var uundværlige redskaber for fiskerne. Men i 1980'erne forsvandt erhvervsfiskeriet af sild efter en række svære år, og det før så livlige Kassehus stod ubrugt hen indtil den lokale borger- og erhvervsforening tog affære.

I første omgang blev Æ Kassehus sat nødtørftigt i stand og bygget om til forsamlingshus. Men det kunne kun bruges i sommermånederne.

I 2010 købte Glyngøre Borger- og Erhvervsforening huset for at inddrage det i en større helhedsplan, "Liv på havnen", der skal udvikle Glyngøre havn. Målet var at gøre Æ Kassehus til et lokalt samlingspunkt og en dynamo for aktiviteter på havnen hele året – til gavn for både lokale og turister.

Stedet ved sumpen

Istandsættelsen af Æ kassehus er sket med respekt for husets enkle konstruktion

og oprindelige udseende. Samtidig er der etableret en opvarmningsmetode, som tager hensyn til husets arkitektur og sikrer, at det kan fungere som medborgerhus året rundt. Huset bliver lejet ud til arrangementer og sikrer på den måde indtægter til vedligehold og andre aktiviteter.

Realdania har støttet projektet med 1,4 mio. kr., som primært er anvendt til renovering af tag og isolering af vægge, gulv og døre.

Foruden Æ kassehus og en forplads har man opført Limfjordens Hus som et udstillingsvindue for områdets natur, produkter og kultur, og samtidig rummer det en restaurant.

Glyngøre, som man hører om for første gang i 1445, ligger i det smukke danske fjordlandskab, som bærer istidens præg med stejle bakker og skrænter, dybe dale og de vådområder, som menes at være ophav til Glyngøres navn "stedet ved sumpen". Fra 1924 til Sallingsundbroen blev indviet i 1978 var der færgeoverfart til Nykøbing Mors bl.a. med færgerne Pinen og Plagen.

Æ Kassehus
Glyngøre, 7870 Roslev

Bedre adgang til Viborgs 1000-årige historie

Hvordan får man kulturarvens krav om uforanderlighed og autenticitet til at gå op i en højere enhed med nye standarder for tilgængelighed, så også de med handicaps kan få del i kulturarven?

Det er der nu givet et bud på i Viborg, hvor den rige kulturarv er gjort mere tilgængelig, så alle har nemmere adgang til den historiske midtby.

Viborg har til alle tider været et administrativt centrum. I dag er Viborg regionshovedstad i Region Midtjylland, og tidligere blev Viborg i folkemunde betegnet som Jyllands hovedstad på grund af byens historie med Viborg Landsing, hvor middelalderens konger blev hyldet og retssagerne afgjort. Viborgs historiske bykerne ligger tillige på et højedrag med markante niveauforskelle, hvilket gjorde den til et spændende udgangspunkt for et projekt, der blandt andet skulle forbedre forholdene for kørestolsbrugere.

Før var det svært at komme rundt med kørestol og klapvogn i Viborgs historiske midtby. Det er nu blevet lettere.

En række diskrete fysiske tiltag har fjernet nogle af de forhindringer, der før var i vejen

for at komme rundt. I flere af byens haver er trin nu erstattet af ramper. I Nytorvgade og langs stien mod Sortebrødre Kirke er der lavet hvilereposer undervejs på de stejle stigninger. Desuden er Nytorv blevet nytænkt og har fået ny tilgængelig belægning i forbindelse med projektet.

Det er også blevet lettere at finde rundt i gader og stræder. Nye skilte, som passer til det historiske miljø, og en ny app til mobiltelefoner, 'Spot Viborg', hjælper besøgende rundt.

I den nye app 'Spot Viborg' fortæller bysbarnet Sigurd Barrett både kendte og mere hemmelige historier fra Viborgs rige historie, der kan opleves ad tre tilgængelige ruter.

Internationalt modelprojekt

Bag projektet står Viborg Kommune, Realdania, Bevica Fonden, Arbejdsmarkedets Feriefond og Vanførefonden. Projektet er del af et internationalt samarbejde om at bevare kulturarven og gøre europæiske bykerner mere tilgængelige.

Realdania har støttet projektet med godt 10 mio. kr.

Provinsens ældste klubhus flyttet og renoveret

Det er rødt, bygget af træ og formentlig provinsens ældste klubhus. I 1919 voksede det fra en til to etager, og i næsten hele sit lange liv fra 1908 har huset været et vigtigt samlingssted for idræts- og foreningslivet i Skive. Og gennem alle årene har frivillige sørget for at holde det bevaringsværdige klubhus i live og ved lige.

Imidlertid blev der bygget et nyt stadion, og i en række år stod det smukke hus ubrugt hen. Forfaldet satte ind. Malingen begyndte at skalle af, og de fine, originale træudskæringer og metalornamenter blev efterhånden hårdt medtagne. Men så dannede en gruppe interesserede borgere "Foreningen Det Røde Klubhus" med det formål at skaffe midler til at renovere og bevare bygningen, og få det indrettet med moderne faciliteter, så det fremover kan bruges som forsamlingshus for foreninger og klubber i området.

Og planen lykkedes. I sommeren 2011 kunne man hejse huset op på en blokvogn og køre det et par hundrede meter til den nye og mere synlige placering ved hjørnet af Havnevej og Engvej.

Overlever oversvømmelser

Det gamle hus har vist sig at være bygget godt og solidt og af gode materialer. Selvom den bærende bjælkekonstruktion havde været udsat for adskillige oversvømmelser, når den nærliggende Skive Å gik over sine bredder, var den i fin stand.

Realdania støttede projektet med 425.000 kr. fordi huset er et godt eksempel på den mere "ydmyge" del af vores bygnings- og kulturarv, som der også er behov for at bevare, og fordi lærlinge blev involveret i arbejdet og dermed lærte noget om det traditionelle håndværk.

Renoveringen af klubhuset er nemlig sket i et samarbejde mellem praktikelever fra Skive tekniske Skole, frivillige fra foreningen og professionelle håndværkere. Målet var at bevare så mange originale dele af bygningen som muligt, samtidig med at den fik sit oprindelige udseende tilbage. Bl.a. reetablerede man balkonen på første sal – hvorfra der er en fin udsigt over Skive Å og Fjord.

Det røde klubhus
Granvænget 28, 7800 Skive

En perle i Nationalpark Thy

En af perlerne i Nationalpark Thy er det 35 meter høje Lodbjerg Fyr, som ligger ensomt ude i det store hede- og plantageområde. Fra toppen af fyret er der en vid udsigt over klithede og hav. Det blev bygget i 1883 i smukke granitsten fra Bohus i Sverige og tændt første gang 28. november 1884 som støtte for skibenes navigation. Og det lyser stadig med to hvide blink hvert 20. sekund.

Det fredede bygningskompleks består af selve fyrtårnet, der er bygget sammen med to parallelle bygninger, der fungerede som boliger for fyrpersonalet. Her levede fyrmesteren og to assistenter med deres familier. Det var et lille, isoleret samfund, hvor der var langt til nærmeste nabo. I 1883 var der ingen træer, men i dag giver plantagen dejlig læ til fyrhaven.

Realdania har bevilget 3,6 mio. kr. til en nænsom restaurering af det gamle fyr. Projektet kommer til at omfatte både fyret og de omkringliggende bygninger og sker i et samarbejde mellem Nationalpark Thy, Thisted Kommune, Naturstyrelsen og Realdania.

Thys klitlandskaber

Med Nationalpark Thy som ramme sigter

projektet mod at tilgodese de lokale beboere i området og oplandet og de mange besøgende udefra. Især skoleklasser, frivillige, lokale erhvervs- og formidlingsaktører og ikke mindst de mange tusinde vandrere og cyklister, der besøger nationalparken.

Lodbjerg Fyr har en unik placering midt i Nationalpark Thys klitlandskaber og udgør et naturligt omdrejningspunkt, når det handler om området og dets enestående natur. Hertil har fyret i sig selv en enestående historie, der går helt tilbage til sejlskibenes tid.

Projektet på Lodbjerg Fyr understøtter Realdanias arbejde med at give nyt liv til den bedste del af bygningsarven med fokus på at skabe kvalitet og gode rammer for turisme med afsæt i de stedbundne potentialer.

Lodbjerg fyr er et af de allerbedste danske eksempler på et helstøbt fyranlæg med stor historisk og arkitektonisk kvalitet. Det indgår som et ankerpunkt i et af landets umistelige kulturmiljøer, som en del af Redningsstien i Thy. Ønsket er, at projektet kan bidrage positivt til at skabe et bredt spekter af oplevelser i Nationalpark Thy.

Lodbjerg Fyr
Aggervej 35, 7770 Vestervig

Verdens største kalkmine

Vest for Viborg ligger verdens største kalkmine Mønsted Kalkgruber med over 60 kilometer underjordiske minegange. Der har ikke været minedrift på stedet i mange år, men det lever videre som en populær turistattraktion, som hvert år bliver besøgt af mellem 50.000 og 60.000 gæster. Samtidig er det et godt eksempel på levende kulturarv, der byder på enestående oplevelser.

I disse år er man i fuld gang med at indrette og restaurere kalkgrubens anlæg og bygninger, hvoraf de fleste blev opført under den tidlige industrialisering i perioden 1870-1930. Hermed bliver Mønsted Kalkgruber opgraderet til en moderne kulturattraktion med plads til endnu flere besøgende.

En del af omdannelsen består i at flytte parkeringsområdet, så gæsterne ikke længere er tvunget til at krydse den befærdede landevej. Der bliver også skabt et tidssvarende besøgscenter, der kan modtage de mange gæster, og samtidig bliver der etableret en ny cafe i den tidligere kalklade. I den gamle bestyrerbolig bliver der indrettet et udstillingscenter med klimasikrede rum, der giver mulighed for at vise tidssvarende udstillinger.

Ny tilgængelighed

I efteråret 2016 blev et nyt landskabsprojekt omkring Mønsted Kalkgruber igangsat. Med det nye landskabsprojekt vil naturen i og omkring verdens største kalkgrube blive en åben, tilgængelig og ligeværdig oplevelse for alle.

Oplevelsen af Mønsted Kalkgruber – de 60 km minegange og det unikke kulturhistoriske landskab – er noget helt særligt. Men den kan være lidt af en udfordring for mennesker med bevægelseshandicap. Det skal dette nye landskabsprojekt ændre på, samtidig med at det bringer områdets unikke landskab i spil som en ny attraktion.

Med projektet i Mønsted Kalkgruber bidrager Realdania til at bevare en spændende og væsentlig del af vores fælles kulturarv som et aktiv i vores samtid, så det ikke får lov at blive nedslidt og glemt – det gør folkene bag Mønsted Kalkgruber i forvejen en stor indsats for at sikre, og det arbejde støtter Realdania med omkring 13 mio.kr.

Mønsted Kalkgruber
Kalkværksvej 8, 7850 Stoholm

Den eventyrlige herregård

Herregården Nørre Vosborg ved landsbyen Vemb er en af de få og bedst bevarede, der endnu findes i de vestjyske fjordlandskaber. Dens historie kan føres tilbage til 1200-tallet, og gården emmer af kultur og tidligere tiders storhed og ånd.

I maj 2004 overtog Realdania By & Byg herregården efter flere års samarbejde med bl.a. det daværende Ringkøbing Amt og Ulfborg-Vemb kommune. Visionen var at udvikle det historisk værdifulde miljø til en

kulturel og erhvervsmæssig dynamo for Midt- og Vestjylland.

Fra 2004 til 2008 stod Realdania By & Byg i spidsen for en gennemgribende restaurering og indretning af det omfattende anlæg, som havde udtjent sit oprindelige formål og bar præg af at have stået til salg længe. Men samtidig rummede herregården 700 års historie med tidens slid, ændringer og tilføjelser.

Nørre Vosborg
Vembvej 35, 7570 Vemb

Det fredede anlæg består af flere bygninger opført i perioden fra 1542 til 1951. Selve borganlægget med fire sammenhængende bygninger er omkranset af volde og omslutter en lukket, brolagt gård. Restaureringsindsatsen er koncentreret om borganlægget, mens indretningen primært er sket i de tidligere avlsbygninger.

Kultur- og oplevelsescenter

Den store opgave var at bevare det enestående herregårdsmiljø og stedets nærmest eventyrlige atmosfære, samtidig med at de mange kvadratmeter blev indrettet til kultur- og oplevelsescenter med hoteldrift og conferencefaciliteter.

I det ydre står herregården som i fordums tid. Men indenfor er der etableret en multisal, konference- og koncertsale, køkkener, reception og værelser. Og med respekt for de historiske rammer er der bygget en hotelfløj med 37 værelser.

Nørre Vosborg har altid været et kraftcenter for egnen og har samlet folk fra nær og fjern – og det ser ud til at kunne fortsætte mange år endnu på nutidens vilkår.

Gården omtales første gang som "Osborg" eller "Fosborg" i år 1299, hvor den tilhørte Erik Menved, der blev kronet til konge i 1287. Dengang lå bygningen strategisk placeret lidt sydvest for den nuværende hovedgård ved Storåens udmunding i Nissum Fjord og tæt på den gamle oksedrivervej gennem Jylland.

Digterpræstens gård i Vedersø

Efter 10 års arbejde blev restaureringen af Kaj Munks Præstegård i Vedersø gjort færdig i foråret 2013, og gården med de fire længer står nu som den så ud i 1944. Digterpræsten Kaj Munk var fra 1924 til 1944 sognepræst i Vedersø mellem Nissum og Ringkøbing Fjord. Og i den periode havde han hjemme i Vedersø Gl. Præstegård.

Den bevaringsværdige præstegård består af et stuehus opført omkring 1870 og en trelænget avlsbygning, der støder op til den gamle præstegårdshave. Kirkeministeriet overdrog i 2005 gården til Fonden Vedersø Præstegård, der blev stiftet af Ringkøbing Amt og Ringkøbing Kommune. Ministeriet gav i den forbindelse 1,5 mio. kr. til en renovering af stuehuset, mens haven blev genskabt med hjælp fra bl.a. Hedeselskabet.

Præstegårdens avlsbygninger er indrettet, så de kan anvendes til aktiviteter relateret til Kaj Munk, men også mere generelle kulturelle arrangementer. Desuden er der indrettet to studie-lejligheder, som bl.a. Kaj Munk-forskere kan anvende.

Ford A fra 1931

Udover et gammeldags vaskehus er der i

den senest restaurerede længe også en ovn, gruekedel, koksrum og vandpumpe samt et gammeldags das, og den besøgende får dermed et godt indblik i dagliglivet på Kaj Munks tid. Og i garagen finder man sågar Kaj Munks Ford A fra 1931 netop der, hvor den oprindeligt har haft sin plads.

Realdania støttede restaureringsprojektet ad to omgange med knap otte mio. kr. og var med til at sikre, at præstegården i den djærve vestjyske byggestil og med den fantastiske beliggenhed også fremover kan være et samlingssted for alsidige kulturelle aktiviteter og forskning og formidling om Kaj Munk.

Kaj Munk blev teolog fra Københavns Universitet i 1924. Han søgte og fik præstestillingen i Vedersø og skrev her sin dramatik, sine taler og prædikener indtil han blev henrettet af den tyske besættelsesmagt den 4. januar 1944.

Vedersø Gl. Præstegård

Vesterhavsvej 7a, 6990 Ulfborg

Museet om verdenshistoriens største søslag

”Sea War Museum Jutland”, der ligger i et historisk kulturmiljø ved havnen i Thyborøn, åbnede i september 2015. Museet fortæller om Jyllandsslaget, som er verdenshistoriens største søslag. Det fandt sted i Nordsøen den 31. maj og 1. juni 1916 og var det eneste større sammenstød mellem den britiske og den tyske flåde under første verdenskrig. 250 skibe og 100.000 mænd deltog i slaget. 25 skibe sank og 9.000 unge mænd mistede livet, mens de lokale i Thyborøn kunne høre

lyden, som kom rullende ind fra havet som torden fra de store kanoner. Skibene kunne de ikke se.

Sea War Museum Jutland er skabt af den danske dykker og erhvervsmand, Gert Normann, der selv har udforsket en lang række skibsvrag i Nordsøen. Og hovedattraktionen på museet bliver da også Gert Normanns dykkerfund fra 1. Verdenskrig.

De Røde Barakker

Museet er indrettet i de historiske "Røde Barakker" i Thyborøn, der tidligere tilhørte Vandbygningsvæsenet. Bygningerne er blevet renoveret og omdannet til et moderne, maritimt udstillingsmiljø. Gennem renoveringen har der været fokus på det markante kulturmiljø, som De Røde Barakker udgør.

Omdannelsen til et internationalt udstillingsmiljø har betydet, at et af Thyborøns markante kulturmiljøer bliver en del af stedets identitet. Derudover falder projektet rigtig godt i tråd med Realdania strategi om at aktivere det store potentiale, som findes i den danske bygningsarv.

Sea War Museet er en del af et projekt, der skal skabe et stort, maritimt udstillingsmiljø i Thyborøn. Bag projektet står desuden Lemvig Kommune.

Realdania støttede projektet med 4,25 mio. kr.

Sea War Museum Jutland Kystcentervej 11, 7680 Thyborøn

Underværker - ildsjæleprojekter

Med to kampagner har Realdania siden 2011 sat fokus på de ildsjæle, der dagligt lægger tusindvis af timer i frivilligt arbejde i det byggede miljø. For ildsjæle er det lysten frem for pligten, der driver engagementet, og de er villige til at investere masser af kræfter og hjerteblod i lokalsamfundets tjeneste. Begge kampagner har til formål at fremme ildsjælenes arbejde med det byggede miljø til gavn for lokalmiljøet.

Kampagnerne vil

- Inspirere potentielle ildsjæle til at sætte gang i nye, innovative projekter i det byggede miljø.
- Kvalificere ildsjælenes arbejde med at udvikle, organisere og gennemføre frivillige projekter med det byggede miljø som omdrejningspunkt.
- Bygge bro mellem frivillige ildsjæle og kommunerne og fremme både netværk og dialog.
- Synliggøre ildsjælene og deres projekters betydning for lokal udvikling.

Husflidsgården

Nær byen Bork i Vestjylland ligger den fredede 'Gåsemandens Gård'. I et samarbejde mellem Foreningen Ringkøbing Amts Husflid og Ringkøbing-Skjern Museum er laden bygget om og gården gjort til et udstillingsvindue for vestjyske husflids-, håndarbejds- og håndværksprodukter, og samtidig er en historisk bygning sikret for eftertiden. Realdania støttede projektet med 150.000 kr.

Den første kampagne løb fra 2011 til 2014 under navnet Byggeriets Ildsjæle. I den periode blev i alt 30 mio. kr. uddelt til 68 forskellige projekter.

I 2014 tog en ny kampagne over med navnet Underværker. Frem til 2017 vil Underværker uddele et afsat beløb på 50 mio. kr. til alle de hjerteprojekter, som måske ellers ikke ville været blevet til noget, og derfor har brug for lidt fødselshjælp. For når ideerne bliver til virkelighed, kan de tilføje høj livskvalitet i lokalsamfundet.

Alle med en god idé kan søge om projektstøtte. I udvælgelsen bliver der lagt vægt på, at det er den originale idé, der modtager støtte, og den der bygger på frivillighed og udføres til gavn for lokalmiljøer, for andre borgere og selvfølgelig for ildsjælene selv. Læs mere på www.underværker.dk.

Eksempler på udvalgte projekter i dette område er:

Thise Bypark

Ved Skive Fjord ligger Thise – en lille, men drif-
tig landsby med knap 400 borgere. Thise er
befolket af mange aktive ildsjæle, der arbejder
sammen for at skabe udvikling i det lille lands-
bysamfund. Det sker bl.a. ved at anlægge en
bypark ved det nuværende Thise Bytorv, lige
overfor mejeriet med orangeri, toilet, udekø-
ken og legeplads. Faciliteter der tilsammen
skal danne rammerne om et nyt samlingssted
for idrætslige aktiviteter, byfester og dermed
give turister og borgere muligheden for at
mødes, få et hvil og skabe nye aktiviteter sam-
men med hinanden. Realdania støtter med
100.000 kr.

Billingsparken

Den centralt placerede Billingsparken har i
adskillige år dannet rammen om mange ak-
tiviteter i landsbyen Sparkær i Midtjylland. En
række af områdets frivillige foreninger har fået
opført en overdækket scene foran de amfi-
trapper, der bliver brugt til det årlige Billingspil
og de jævnlige idrætsaktiviteter. Realdania
støtter projektet med 225.000 kr.

Faster Andelsmejeri

Faster Andelsmejeri er siden 2007 blevet
sat grundigt i stand med en købmandsbutik,
mindre virksomheder og en række events
og arrangementer i stueetagen. Realdania
har støttet indretningen af mejeriets øverste
etager med 500.000 kr. Her er fotoatelier og
kontorfællesskab, og husets anden sal danner
rammerne om et kreativt kunstnermiljø med
plads til innovation, nye samarbejder, events,
undervisning m.m.

Dagmar Bio

I Sdr. Felding har lokalrådet taget initiativ til at
lade byens borgere købe den gamle biograf
fra 1954. Der vises film én gang om ugen, og
der bliver afholdt koncerter med kendte kunst-
nere, arrangeret underholdning for børn, og
huset fungerer desuden som samlingssted for
flere foreninger i byen. Dagmar Bio vandt Her-
ning Kommunes kulturpris for 2013. Realdania
støttede med 610.000 kr.

Fly Forsamlingshus

I landsbyen Fly nordvest for Viborg omdanner
landsbyens ildsjæle det traditionelle forsam-
lingshus til et moderne kulturhus. Målet er, at
det lokale sammenhold bliver styrket, og at
byen bliver mere attraktiv for nuværende og
fremtidige borgere. Realdania støtter med
360.000 kr.

Cirkusfabrikken

I et tidligere mejeri i Nordsalling har en gruppe
cirkusentusiaster skabt et unikt fristed for børn,
unge og voksne. Her er livsglæde og livskvali-
tet i centrum. Stedet hedder 'Cirkusfabrikken'
og er et alternativ til forsamlingshusene og
idrætsforeningerne. Ildsjælene bag Cirkusfa-
brikken vil ombygge mejeriet til også at kunne
rumme kontorer for kulturelle iværksættere,
mødelokaler træningssale, værksteder og
muligheder for overnatning i det 3.600 kva-
dratmeter store mejeri. Det er Fonden Cirkus-
fabrikken, der står bag projektet. De frivillige
kræfter er mange, og underviserne kommer
fra bl.a. Chile, Kenya, Argentina og Frankrig.
Realdania støtter med 600.000 kr.

VindKRAFTEN

Landsbyen Vind i Midtjylland er, som mange andre mindre samfund, udfordret af skolelukning og butiksdød. Men med projekt VindKRAFTEN sikrer Vinds frivillige ildsjæle, at byens lukkede skole bliver lokalområdets nye aktivitets- og overnatningssted for beboere og besøgende. Der etableres en ferielejlighed med to soverum, køkken-alrum og badeværelse i en tidligere lærerbolig, ligesom to mindre klasseværelser slås sammen og ombygges til kreativt værksted. Den tidligere skole skal også tilbyde turister overnatningsmuligheder og fungere som 'ekstra gæsteværelse' for byens beboere. Realdania støtter med 650.000 kr.

Træmuseet i Oddense

I Oddense, en landsby med 700 indbyggere i Salling i den sydlige del af Limfjorden, har en gruppe ildsjæle gennem 15 år formidlet landsbyens og egnens rolle i den danske træindustri. Museet ligger i en gammel fabriksbygning fra træindustriens storhedstid og er ramme om mange aktiviteter f.eks. kurser i trædrejning, almindelig træsløjd og møbelpolstring. Foreningen bag museet, der tæller 90 medlemmer og yderligere omkring 200 frivillige, afholder også faglige arrangementer for skulptører og trædrejere fra både ind- og udland. Nu har en renovering fremtidssikret museet og dets aktiviteter i en bygning med kulturhistorisk betydning. Realdania støtter med 400.000 kr.

Klostermøllen skal male igen

Klostermøllen i Gudum var i gammel tid et knudepunkt i landskabet og i lokalsamfundet. Og det bliver den igen, når møllehjul og inventar genetableres, og der atter kommer gang i møllefunktion, som både møllevenner, lokalsamfundet og de mange besøgende efterspørger. Selve mølledammen blev genoprettet i 2014. Vandmøllen havde stor betydning for det liv, der blev levet i det vestjyske landområde, og den kan spores tilbage til 1400-tallet. Den eksisterende mølle er fra 1835 med en restaurering i 2000. Klostermøllen er en vinkelbygning med mølleri og skænkestue og en del af en gammel slægtsgård, som drives økologisk. Realdania støtter med 420.000 kr.

Ny ankomst til Knud Strand

De gamle bygninger ved ankomsten til Knud Strand i Vestsalling skal have nyt liv, binde fortid og nutid sammen - og dermed fremtidssikre stedet. Helt konkret skal de karakteristiske og arkitektonisk tidstypiske toiletbygninger, som Privatbanen opførte i 1931, have en kærlig hånd, sammen med en pavillon der fra 1920'erne til 1965 tog imod badegæsterne. Stedet har i generationer været et yndet udflugtsmål og mødested. Realdania støtter med 250.000 kr.

Strømpehuset et Landsbyfyrtårn

Strømpehuset blev bygget i landsbyen Ø. Assels i 1932, men har i flere år stået tomt og uopvarmet. Realdania har bidraget med 400.000 kr. til en gennemgribende renovering af huset, som vil koste i alt omkring tre mio.kr. Strømpehuset, der ligger centralt på torvet, bliver en del af områdesamarbejdet "Landsbyfyrtårne Mors". En lokal initiativgruppe har købt huset, og renoveringsprojektet vil blive gennemført i et tæt samarbejde mellem frivillige borgere og Morsø Kommune. Planen er at bevare husets mange oprindelige kvaliteter, hvorefter det skal gøres til en attraktiv ramme om nye aktiviteter som forretning og Bed & Breakfast.

Danske talenter får ny campus

Dansk Talentakademi i Holstebro får i 2017 ny campus - et 1820 kvadratmeter stort byggeri, der fordeler sig på både kollegieboliger og fællesområder.

Akademiet er det førende center for udvikling af kulturelle talenter i Danmark inden for bl.a. teater, kunst, design, musik og dans.

Campus skal opføres af Cubo Arkitekter, der på fornem vis har formået at integrere bygningens behov. Her skal være studieboliger med plads til privatliv, men det kubiske hus skal også være et dynamisk og kreativt samlingspunkt med plads til alle skolens aktiviteter og

projekter.

Byggeriet er gjort muligt via donationer fra Realdania og Færchfonden på i alt 40 millioner kr.

Det store undervisningslaboratorium

Naturvidenskabernes Hus i Bjerringbro er et nationalt laboratorium, der gør undervisning i naturvidenskab sjovere. Husets formål er at udvikle den naturvidenskabelige undervisning i det danske skolesystem, og at tiltrække flere unge til de naturvidenskabelige fag.

De fysiske, arkitektoniske rammer er indrettet, så de understøtter det udviklingsarbejde, og så det henvender sig til sanse- og bevægeapparatet blandt børn i folkeskolealderen – huset vækker nysgerrigheden og giver lyst til at eksperimentere.

Huset blev etableret i et samarbejde mellem

offentlige og private aktører, og blev taget i brug i slutningen af 2009. Realdania støttede byggeriet med 16 mio.kr.

Museet med de krøllede facader

HEART, Herning Museum of Contemporary Art, åbnede i efteråret 2009 i en ny bygning tegnet af den amerikanske arkitekt Steven Holl. Inspireret af Hennings tekstilhistorie ligner bygningen en krøllet, hvid skjorte. Her kan publikum se Herning Kunstmuseums samling af moderne kunst.

Det nye byggeri har også skabt rammerne for et hidtil uset samarbejde. HEART huser både Herning Kunstmuseum, Ensemble MidtVest og "Socle du Monde". Det samarbejde har ikke kun skabt mulighed for internationale udstillinger af høj karat, men åbner også for nye og

anderledes kulturoplevelser, der kan opleves i et unikt arkitektonisk byggeri. Realdania har støttet byggeriet med 55 mio.kr.

Ny by midt i engene og tæt ved fjorden

Med udsigt til Ringkøbing Fjord og i den sydøstlige del af Ringkøbing ligger et område på omkring 84 hektar – langt over 100 fodboldbaner – som er under udvikling til en helt ny naturbydel. Bydelen vil rumme en blanding af leje-, andels- og ejerboliger i varierende størrelse og pris, så der bliver noget til både unge, børnefamilier, singler og ældre. Og der bliver både klyngehuse, rækkehuse, dobbelthuse og lejligheder. Et af målene er, at skabe en ny by midt i natu-

ren, hvor mennesker kan mødes på tværs af generationer. Hvis de ønsker det.

Men i Ringkøbing K kommer naturen før husene. Og alle kommende borgere får adgang og udsigt til naturen. Og kort afstand til Fjorden.

Allerede nu er det tidligere landbrugsareal blevet omdannet til et enestående naturområde med enge, bærhaver, en

frugtlund, skov, et vådområde med en stor ferskvandssø og en genslyngning af den eksisterende Tranmosebæk.

En helt ny skov

I maj 2016 blev der plantet en helt ny skov i den nordøstlige del af arealet, der grænser op til kvarteret Heboltoft.

Skoven er sammensat af en blanding af stedsegrønne og løvfældende træer og buske, hvor skovfyr, stilk-eg og vinter-eg er hovedarterne. Desuden er der plantet løvtræer og nåletræer, som er karakteristiske for regionen, og som bidrager til variation og dermed en større naturoplevelse, når man bevæger sig rundt i skoven.

Hertil kommer – i løbet af de kommende par år – en naturbase, et udsigts- og fugletårn og en trækfærge, som gør det endnu mere attraktivt at benytte naturen. Store grave-

maskiner har skabt vådområdet med den godt fire hektar store ferskvandssø. Samtidig er der anlagt nye stier, der bliver koblet sammen med byens eksisterende stinet. På den måde bliver der sikret tilgængelighed og sammenhæng mellem det nye naturområde og de omkringliggende områder.

Kommende klimaforandringer er der også taget højde for. Som en del af naturudviklingen er der skabt et sammenhængende system af vandrender og søer. De kan aflede regnvand fra bebyggelserne og gør vandet til en del af naturoplevelsen. Desuden bliver boligerne placeret tilpas højt i terrænet til, at de også vil være beskyttet i forbindelse med stigninger af havvandet.

Ringkøbing K udvikles i et partnerskab mellem Ringkøbing-Skjern Kommune og Realdania By & Byg.

Masser af tilbud til medlemmerne

Interesserer du dig for din by, dit hus eller det midt imellem? Så kom og vær med. Realdania er en forening, der vil bidrage til et bedre Danmark. Vores styrke er foreningens godt 146.000 medlemmer, der engagerer sig i vores arbejde, nemlig at skabe livskvalitet gennem det byggede miljø.

Når du er medlem af Realdania, har vi mange gode tilbud og medlemsfordele til dig:

Magasinet BEDRE HJEM i din postkasse otte gange om året

Bolius' populære magasin BEDRE HJEM indeholder nyt om alt, der betyder noget for dig som husejer. Få f.eks. inspiration fra lækre boligreportager eller bliv klogere på boligøkonomi, have og gør-det-selv.

E-nyhedsbrevet Mit Realdania hver måned fyldt med foreningens tilbud og aktiviteter. Udvalg selv de temaer, der interesserer dig mest.

Konkurrencer om bogpræmier og eksklusive særbesøg til udvalgte projekter

Vind bøger og modtag invitationer til spændende arrangementer og guidede ekskursioner til Danmarks byrum, boliger, landskab, bygningsarv m.m.

Rabat på entre til arkitektoniske attraktioner og museer

Besøg små og store perler inden for byggeri og arkitektur. Som medlem får du rabat på bl.a. entre og rundvisninger på et udvalg af banebrydende byggerier, historiske herregårde, særprægede bygningsværker og smukt renoverede slotshaver.

Deltagelse i Realdanias foreningsdemokrati

Når der er valg til Realdanias repræsentantskab i dit område eller i din faglige valggruppe, kan du deltage og gøre din stemme gældende.

[Læs mere på realdania.dk](http://realdania.dk)

Følg med i vores aktiviteter

Følg os

Vi er på Facebook, LinkedIn,
Twitter og Instagram.

Gå på opdagelse med vores app

Se nogle af de projekter, vi har støttet,
som er tættest på dig – uanset hvor du er i
Danmark.

Vores app er gratis og kan bruges både i
iPhone, iPad og Android.

Kort over Realdania-projekter som er beskrevet i denne turguide

Realdania udgiver foldere med beskrivelse af vores projekter i alle dele af Danmark. Du kan downloade foldere for alle områder på realdania.dk/om-os/publikationer

Udgiver: Realdania, 2016 **Layout:** Lisbeth Reinwaldt **Tryk:** Hertz Bogtrykkergården A/S
Tekster: Ole Brandt, Ida Tvorup Hedegaard og Lisbeth Reinwaldt **Foto:** Leif Tuxen, CUBO Arkitekter, Carsten Ingemann, Schul+Okra, Tina Enghoff, Jørgen Jørgensen, Naturvidenskabernes Hus, Dansk Talentakademi.